

Türkiye Yahudilerinin Ortadoğu Barış Sürecinde gelinen durum karşısındaki tutumları

Hem barış hem Kudüs

Rıfat N. Bali

14 Mayıs 1948 gece yarısı kurulan bağımsız İsrail devleti, kuruluşu ile birlikte, kaçınılmaz olarak, Ortadoğu'nun dengesini de değiştirdi. İsrail devletinin varlığı, 1948 yılından bu yana Türk kamuoyunun ve basınının sürekli gündemini işgal etti ve en çok El Fetih ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) saflarında çarpışıp devrim pratiğini yaşamış olan devrimci gençler ile İslâmî kesimi yakından ilgilendirdi. Bu ilgi Ortadoğu'da yoğunlaşan olaylarla öyle bir noktaya ulaştı ki İslâmî kesimin düşünce dünyasını meşgul eden konuların en başta geleni İsrail devletinin varlığı, bu devletin meşruiyeti ve Filistin halkının kaderi oldu. Bu ilgi 28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu (MGK) kararlarına kadar canlılığını muhafaza etti. 28 Şubat 1997 tarihine başlayan yeni süreç zarfında İslâmî kesimin gündeminden "Filistin meselesi" artık silinmiş oldu. İslâmî kesimin Türkiye içinde baş etmesi gereken çok daha ciddi ve öncelikli sorunları vardı. Dolayısıyla bir ümmet anlayışı ve ortak refleksleri ile hareket eden İslâmî kesimin Filistin meselesine ilgisi artık çok ciddi ve elle tutulur bir şekilde azaldığı görüldü.

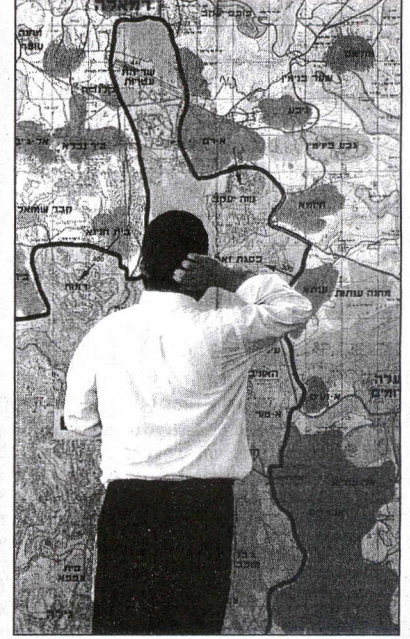
Diaspora ve vatan

Ortadoğu'daki olaylara ve barış sürecine yakından ilgi duyan, ilgisi hiç azalmayan, buna karşılık Barış Süreci karşısındaki tutumu ve hissiyatının ne olduğu tamamen meçhul olan bir topluluk daha vardır; o da Türkiye Yahudileridir.

Gayrimüslim yurttaşların yurttaşlıklarına ve Türkiye'ye olan sadakatlerine kuşku ile yaklaşan bir kesimin inkâr edilemez olduğu bir Türkiye'de, yapılması en zor ama bir o kadar en ilginç olan araştırmalardan bir tanesi de diasporada yaşamakta olan azınlıkların anavatanlarına karşı olan tutumları ve kamusal alanda bunu ne şekilde dile getirdikleridir. Bu zorluk nedeniyle bu araştırma alanı tamamiyle bakirdir. Buna rağmen, ihtiyatı elden bırakmaksızın, bazı fikirler ile sürülebilir. Ancak Türkiye Yahudilerinin İsrail'e karşı olan ilgileri ve Barış Süreci karşısında ne hissettiklerini anlamak için her şey-

Ortadoğu Barış Süreci yalnız bölge halklarını ilgilendirmiyor, dünyaya yayılmış tüm Yahudiler için de önemli. Düğüm noktası ise Kudüs'ün ne olacağı...

den önce diaspora, vatan ve anavatan kavramlarını birbirlaştırmak lazımdır.

Diasporada, yani anavatanından uzakta, doğru tabiriyle "sürgün"de, yaşayan tüm etnik / dinsel cemaatler için vatan, toprakları üzerinde doğmuş oldukları ve uyuşunda buldukları ülke, anavatan ise Yahudiler için İsrail, Ermeniler için Ermenistan, Rumlar veya Helenler için ise Yunanistan'dır. Diasporada yaşayan cemaatlerin, nazari ve duygusal düzeyde dahi olsa, nihai arzuları anavatanına dönmek ve sürgüne son vermektir. Ancak fiiliyatta bu pek gerçekleşmemekte, Türkiye örneğinde olduğu gibi, azınlıklar vatan diye kabul ettikleri ve sadıkane duygularla bağlı oldukları ülkelerinde kalıp yaşamayı tercih etmektedirler. Ancak buna rağmen azınlıkların anavatanları ile olan ilişkileri duygusal düzeyde devam etmektedir. Bunun farkına varabilmek için de Türk Yahudi cemaatinin *Şalom* gazetesi ile Türk Ermeni cemaatinin *Agos* gazetesinin manşetlerine bir göz atmak yeterlidir. Manşetleri sık sık işgal eden konular, Türkiye içindeki siyasi ve toplumsal gelişmelerden zi-

İsrail'le bağlarını koparmamış, ibadet ederken Kudüs'e doğru dönüp dua eden 15 ya da 25 bin Türkiye Yahudi'sinin Barış Süreci'nden yana olduğunu söylemek mümkündür; Kudüs'ün bölünmeden İsrail'in başkenti kalması koşuluyla

yade, İsrail veya Ermenistan'da olan önemli gelişmelerdir.

Kudüs hariç, barış!

İsrail ile bağlarını koparmamış olan, ibadet ederken Kudüs'e doğru dönüp dua eden ve "Eğer seni unutmam ey Yerus'al(ay)im, Sağ elim hünerini unutsun. Eğer seni anmazsam, Eğer Yerus'al(ay)imi baş sevincimden üstün tutmazsam, Dilim damağuma yapışsın" (Eski Ahit Mezmur 137) dileğinde bulunan Türkiye Yahudileri Kudüs'ün ihtilafli statüsüne ve Barış Süreci'ne nasıl bakmaktadırlar?

Bugün Türkiye'de yaşamakta olan, çok değişik toplumsal kesimlerden gelen, kimilerine göre 15, kimilerine göre azami 25 bin Yahudi'nin hissiyatları ancak bilimsel yöntemlere uygun bir şekilde yapıla-

cak bir kamuoyu araştırması sonucunda belli olabilir. Ancak her şey rağmen ve bilimsel bir yaklaşımla hareket etmeden de birkaç değişik ihtimal üzerinde durulabilir.

Fazla hata payı olmadan söylebilecek ilk şey Türkiye Yahudilerinin tamamının Barış Süreci'nden yana olmasıdır. İsrail'in az veya çok taviz vermiş olması, taviz verilip-rilmemesi gerektiği ise bireylerin dünya ve siyasi görüşlerine göre değişiklik arz etmekte olduğundan bu konuda somut bir şey söylemek zordur. Gene fazla hata payı olmadan söylenebilecek ikinci bir şey ise Kudüs'ün bölünmez bütünlüğü ve İsrail devletinin başkenti olarak kalması gerektiği konusunda hemen hemen herkesin hemfikir olduğudur.

Türkiye Yahudilerinin çoğunlu-

ğunun İsrail'de yerleşik uzak veya yakın akrabaları mevcuttur. Bu akrabaların genç evlatları yeni bir savaş halinde savaşa katılacak olan askerlerdir. İsrail devletinin nüfusuna oranla çok ciddi sayıda genç evladını savaşlarda kaybetmiş olduğu göz önünde tutulduğunda hiç kimsenin yeni bir savaş veya çatışma yanlısı olmayacağı aşikârdır.

İsrail ile çok fazla akrabalık bağı bulunmayan, İsrail'de olup bitenleri takip etmeyen, bir anlamda tamamiyle yerleşmiş, Türkleşmiş ve Yahudi kimliği ciddi erozyona uğramış bir kesimin de bulunduğu dikkate alınmalıdır. Ortadoğu'daki gelişmelerin bu kesimin zihnini kurcalayan meseleler arasında ya hiç yer almadığı veya en son sıralarda yer aldığı da gözardı edilmemelidir.

Ancak unutulmaması gereken en önemli olgu ise, İsrail devletinin varlığının tehlikeye girmesi halinde, diaspora Yahudilerinin yekvücut halinde İsrail devletiyle manevi olarak bütünleşecekleri ve aynı yok olma korkusunu paylaşacaklarıdır.

Rıfat N. Bali, araştırmacı